

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

De diffusa

unga vuxna som inte passar in

Socionomprogrammet

C-uppsats

Författare: Ulrika Christensen & Frida Kjellberg

Handledare: Anders Törnqvist

Abstract

Titel: *”De diffusa – unga vuxna som inte passar in”*

Författare: Ulrika Christensen & Frida Kjellberg

Nyckelord: arbetslöshet, socialbidrag, ung vuxen

Studiens syfte är att belysa samt uppmärksamma de unga vuxna som ej har ett uttalat missbruk, ingen kriminell historia och ej heller har blivit diagnostiserade på annat sätt, men som ändå inte kommer in på arbetsmarknaden, alternativt lyckas inte behålla ett arbete eller praktik och på så vis hamnar i ett bestående försörjningsstöd.

Följande frågeställningar har använts för att belysa syftet;

- Existerar gruppen?
- Vilka ingår i gruppen?
- Står gruppen till arbetsmarknadens förfogande?
- Finns det någon utmärkande problematik i gruppen?
- Hur försöker samhället hantera gruppen?
- Förslag på vad som kan göras annorlunda?

Genom en kvalitativ ansats så inhämtade vi vår empiri genom intervjuer med sex socialsekreterare i två olika mindre svenska kommuner. Det material som vi fick fram har vi analyserat genom att använda oss av anomiteori, reflexivitet samt coping.

De resultat som vi fick fram i studien visar på att denna grupp av unga vuxna har stora svårigheter att komma in i samhället och fungera i det. Det man har kunnat se är även att trots att det inte finns någon uttalad problematik av något slag, så uttalade ändå våra respondenter misstankar om detta. Det går att se att den här gruppen unga vuxna hanterar sin situation genom tillbakadragenhet och att de sluter sig i sig själva.

Det som skulle kunna bidra till en förändrad situation för den här gruppen unga vuxna är mer tid och insatser som sätts in tidigare i skedet, allt för att samla upp och kunna ge dem hjälp på en tidigare nivå.

Tack!

*Vi vill rikta ett stort tack till våra
respondenter som tog sig tid till att medverka i
vår uppsats och möjliggjorde vår studie!*

*Även ett varmt tack till vår handledare
Anders Törnqvist som följt oss under vår resa.*

Ulrika & Frida

Innehållsförteckning

1. Introduktion	s. 1
1.1. Inledning	s. 1
1.2. Syfte	s. 2
1.3. Frågeställning	s. 2
1.4. Begrepp	s. 2
1.5. Bakgrund	s. 2
1.6. Hur hanteras gruppen organisatoriskt?	s. 3
2. Tidigare forskning	s. 4
2.1. Forskning om unga vuxna	s. 4
2.2. Forskning om unga vuxna och arbetslöshet	s. 5
2.3. Forskning om arbetslöshet och ohälsa hos unga vuxna	s. 6
2.4. Forskning om unga vuxna som uppbär försörjningsstöd	s. 7
3. Teoretiska perspektiv	s. 8
3.1. Anomiteori	s. 8
3.2. Reflexivitet	s. 9
3.3. Coping	s. 10
4. Metod	s. 11
4.1. Val av metod	s. 11
4.2. Urval	s. 11
4.2.1. Presentation av respondenter	s. 12
4.3. Datainsamling	s. 13
4.3.1. Genomförande av intervjuer	s. 13
4.4. Val av analysmetod	s. 13
4.5. Etiska överväganden	s. 14
4.6. Litteratursökning	s. 14
4.7. Studiens kvalitetsaspekter	s. 14
4.7.1. Reliabilitet	s. 14
4.7.2. Validitet	s. 15

4.7.3. Generaliserbarhet	s. 15
5. Resultat och analys	s. 15
5.1. Existerar gruppen?	s. 15
5.2. Vilka ingår i gruppen?	s. 16
5.3. Står gruppen till arbetsmarknadens förfogande?	s. 18
5.4. Finns det någon utmärkande problematik i gruppen?	s. 20
5.5. Hur försöker samhället hantera gruppen?	s. 22
5.6. Förslag på vad som kan göras annorlunda?	s. 25
6. Slutdiskussion	s. 27
7. Referenser	s. 29
Bilagor	

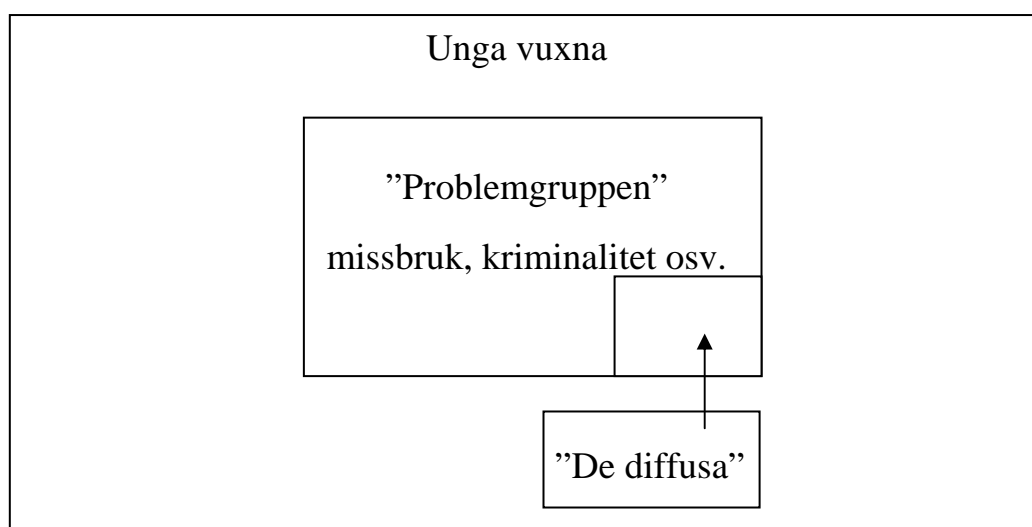
1. Introduktion

1.1. Inledning

Det svenska arbetslivet har under de senare åren genomgått stora förändringar, främst på grund av ekonomiska nedgångar och lågkonjunkturer. Detta har medfört att en stor del av arbetskraften inte har något arbete (Hansen, 1997). *”Arbetslösheten har nått nivåer som man aldrig trodde var möjliga i det Sverige som under lång tid tycktes vara immunt mot långvarigt massarbetslöshet”* (Hansen, 1997, s.2).

I boken *Socialbidrag i forskning och praktik* skriver Swärd (2000) att det under 1990-talet fanns en stor oro över ökningen socialbidragstagare bland unga vuxna. Det hävdades då att de unga vuxna fick fel signaler, att man istället för att erbjuda dem arbete erbjöd dem socialbidrag, samt att de unga vuxna skulle vänja sig vid ett liv med socialbidrag och att de då skulle föredra detta framför ett arbete. I Aftonbladet 8/10 1995 fanns följande citat *”De kan få jobb men de vill inte jobba. De lever hellre på socialbidrag – och skäms inte det minsta. Bidragsbarnen har lärt sig att utnyttja systemet maximalt”* (Swärd, 2000). Vi märker här att det fanns ett misstroende mot unga vuxna som uppbar försörjningsstöd, något som även till viss del finns kvar i dagens samhälle.

Det var när vi under vårterminen 2009 gjorde våra praktiker på socialförvaltningar med inriktning ekonomiskt bistånd i två mindre svenska kommuner, som tanken på att skriva denna uppsats väcktes. För de flesta unga vuxna som ingår i dagens samhälleliga, strukturella förhållanden är det inga större problem att ta sig an ett arbete, praktik eller att vidareutbilda sig. Dock finns det en mindre grupp unga vuxna som inte kommer ut i arbete eller praktik, trots att de inte har ett uttalat missbruk, ingen kriminell historia och ingen fastställd diagnos. Istället hamnar de i ett långvarigt bidragstagande, som de har stora svårigheter att ta sig ur. Det är denna grupp vi har valt att basera vår studie på, se figur 1.

Figur 1

1.2. Syfte

Syftet med vår undersökning är att uppmärksamma och belysa den del av gruppen unga vuxna som ej har ett uttalat missbruk, ingen kriminell historia och inte heller har blivit diagnostiserade på annat sätt, men som ändå inte kommer in på arbetsmarknaden alternativt inte lyckas behålla ett arbete eller praktik utan istället hamnar i ett långvarigt behov av försörjningsstöd. Det här är en grupp vi har valt att kalla ”de diffusa” i brist på bättre alternativ. Vi vill ta reda på hur socialsekreterarna ser på den här gruppen och vad det finns för åtgärder för att hjälpa dem.

1.3. Frågeställningar

- Existerar gruppen?
- Vilka ingår i gruppen?
- Står gruppen till arbetsmarknadens förfogande?
- Finns det någon utmärkande problematik i gruppen?
- Hur försöker samhället hantera gruppen?
- Förslag på vad som kan göras annorlunda?

1.4. Begrepp

Unga vuxna – Det var en dansk ungdomsforskare vid namn Joi Bay som lanserade begreppet unga vuxna. Detta för att uppmärksamma faktumet att allt fler unga vuxna i klivet in till vuxenvärlden saknar möjlighet att försörja sig själva (Swärd, 2000). Vi har funnit svårigheter att hitta en enhetlig definition av begreppet unga vuxna. I tidigare forskning har gruppen unga vuxna indelats i åldrarna mellan allt ifrån 15 år upp till 30 år. I vår studie kommer gruppen att innefatta individer i åldrarna 18-25 år.

Ekonomiskt bistånd – Ekonomiskt bistånd, tidigare kallat socialbidrag, är utformat för att fungera som ett yttersta skydd för den som tillfälligt har ekonomiska svårigheter. Vid ansökan om ekonomiskt bistånd gör socialtjänsten en individuell behovsprövning om rätten till bistånd. I första hand har varje individ ett eget ansvar för sitt liv. Det innebär att man själv är skyldig att försöka bidra till sin egen försörjning innan man har rätt till ekonomiskt bistånd. Den som är arbetsför är skyldig att aktivt söka arbete och stå till arbetsmarknadens förfogande (<http://regeringen.se>). Vi kommer i vår studie att använda oss av begreppen ekonomiskt bistånd, socialbidrag samt försörjningsstöd om vartannat, men med samma innebörd.

1.5. Bakgrund

Genom tidigare erfarenheter från 1980-talet, då konjunkturen blev bättre, så såg man att även om arbetslösheten var låg i gruppen unga vuxna, så minskade inte antalet socialbidragstagare i takt med att arbetslösheten blev lägre. Enligt Swärd har detta tolkats så som att det efter varje

lågkonjunktur finns en risk att ett visst antal procent av de unga vuxna blir fast i systemet och har trots en bättre konjunktur svårt att bli självförsörjande (Swärd, 2000).

Enligt Arbetsförmedlingen har den globala ekonomiska nedgången drabbat Sverige och dess arbetsmarknad hårdare än man hade kunnat förutspå. Enligt statistiken förväntas arbetslösheten öka med 4,9 % till 2010, gentemot i år. Detta innebär att arbetslösheten förväntas öka med cirka 225 000 individer. Den prognos som är gjord inför 2009-2010 visar på att arbetslösheten kommer att öka bland alla grupper på arbetsmarknaden, men att en av de grupper som kommer att drabbas absolut hårdast är unga vuxna (<http://arbetsformedlingen.se>). Enligt en arbetskraftsundersökning kan man se att cirka 172 000 personer i åldrarna 15-24 år var arbetslösa under det första kvartalet 2009. Att uppmärksamma är att av dessa var cirka 45 % heltidsstuderande, vilka samtidigt sökte arbete. Det var 27 % av de arbetslösa unga vuxna som utgjordes av unga vuxna som ingick i arbetskraften (Grannas, 2009).

Det var under 1990-talet som socialbidragstagandet ökade bland unga vuxna och enligt Salonen (2000) har det visat sig att mellan 30-40 % av de som var unga vuxna under 90-talet någon gång uppbar försörjningsstöd under den här perioden. År 1998 var 40 % av samtliga bidragstagare i åldrarna 18-29 och detsamma gällde även för 2006 (Ung idag 2008, 2008). Det visade sig även att den genomsnittliga tiden som en ung vuxen uppbar försörjningsstöd på ett kalenderår ökade från 3,6 månader 1990 till 4,8 månader 1998. Viktigt här att komma ihåg är att detta är medelvärden, det finns såklart de unga vuxna som får hjälp under längre perioder och de som får hjälp under kortare. (Swärd, 2000).

Man kan i rapporten *Ung idag 2008* utläsa att det 2006 var 9,7 % av alla killar och 10,4 % av alla tjejer i åldrarna 19-25 år som själva har mottagit, eller bott i ett hushåll som har mottagit ekonomiskt bistånd. Det går här att se en trend gentemot tidigare år som visar på en svag ökning av unga vuxna som uppbar försörjningsstöd (Ung idag 2008). Ett intressant fakta är att det under andra kvartalet 2009 betalades ut 2,8 miljarder kronor i ekonomiskt bistånd, vilket är en ökning med 16 % i jämförelse med motsvarande period 2008. Johan Dalén, statistiker vid Socialstyrelsen, menar att detta utbetalade belopp är det högsta som uppmäts under de senaste fem åren (<http://dn.se>).

1.6. Hur hanteras gruppen organisatoriskt?

På de båda kommunernas försörjningsstödsenheter är arbetet hos socialsekreterarna uppdelat med ungdoms- och vuxenhandläggare. Ungdomshandläggare handlägger klienter i åldrarna 18-24, sedan är det meningen att klienterna skall slussas över på vuxenhandläggarna, undantag kan dock finnas. Handläggarna samarbetar med de övriga enheterna som ligger under individ- och familjeomsorgen, IFO, något som underlättar för de unga vuxna då färre missförstånd görs om handläggarna har en öppen kommunikation och samarbetar över gränserna.

I kommunerna finns möjligheten att remittera till olika arbetsmarknadsåtgärder, där de unga vuxna bland annat kan bli föremål för utredningar och få tätare träffar med sin handläggare.

Allt för att man skall kunna få reda på varför dessa unga vuxna inte kan behålla ett arbete eller en praktikplats.

2. Tidigare forskning

Vi har funnit en hel del forskning som handlar om unga vuxna, arbetslöshet bland unga vuxna, arbetslöshet och ohälsa bland unga vuxna samt unga vuxna som uppbär försörjningsstöd. Vi har valt att dela upp de olika forskningsinriktningarna i dessa huvudkategorier för att lättare kunna få en överskådlig och greppvänlig överblick av den tidigare forskningen. Det har varit svårt att hitta nyare forskning då forskarna till stor del har refererat till 1980- och 1990-talet, men vi anser ändå att forskningen är applicerbar på vår studie.

2.1. Forskning om unga vuxna

Det är mycket individuellt när ungdomstiden tar slut, en del menar att det är den dag man skaffar barn, börjar arbeta, flyttar hemifrån eller när man inte längre identifierar sig med ungdomar, deras levnadssätt och menar att ett "experimenterande" stadium tar slut i och med vuxentiden. Idag har det dock uppstått ett "mellanrum" mellan barn och vuxna och begreppet som vuxit fram är *unga vuxna*, som vanligtvis pekar på tiden mellan 16-25 år. Man kan se på ungdomstiden som en övergångsperiod, det är tiden och processen mellan att vara barn och vuxen. Det är i denna period som identitetsutvecklingen är som starkast och man får en uppfattning om vem och vad man upplever sig vara, samt ökar medvetenheten om sig själv som en unik människa. Utvecklandet av en identitet är viktig i form av ökad självständighet, befastandet av sin egen identitet samt individuation. Forskning påvisar att identitet är ett grundläggande mänskligt behov, som ger uttryck i en känsla av kontinuitet samt en subjektiv upplevelse av att man är den man är (Lalander & Johansson, 2007).

Flera faktorer spelar in i övergången, så som allt längre utbildning, demografi, marknadens förändringar, nya kulturer som vuxit fram och välfärdstatens utseende idag. Motsättningar som vuxit fram mot begreppet är att unga vuxna ses som mer kompetenta, har egna resurser och är allt mer ansvarstagande idag. Å andra sidan menar andra att unga vuxna är mer beroende av sina föräldrar, då de flyttar hemifrån senare och skoltiden förlängs. Jämfört med 1980-talet har utbildningskraven ökat markant och allt fler studerar vidare på högskola eller universitet och i och med dagens bostadsbrist, väljer allt fler att bo kvar hemma (Lalander & Johansson, 2007).

Den kanadensiske psykologen James Marcia menar att unga vuxna har ett behov av att pröva sig fram och utforska olika roller. Det sker när man går ifrån barnets "någon som får" till den vuxnes "någon som har ansvar för". Detta innebär att en omorganisering sker av personligheten, en omorganisering som innebär bland annat föreställningar om vilken plats i livet man har, val av sysselsättning och yrke samt hur detta val inordnas i livet (Frisén & Hwang, 2006). Marcia har angett *"fyra identitetsbildande stilar som baserar sig på dessa*

element och som handlar om olika identitetsstatus eller identitetspositioner” (Frisén, 2006, s. 173). De här fyra stilarna är fullbordad identitet, moratorium, för tidig identitet och identitetsförvirring. Med *fullbordad identitet* menas att unga vuxna har en etablerad och sammanhängande känsla av identitet, där de genom att ha provat flera olika roller på egen hand själva tagit ställning till dessa. Enligt Marcia är denna grupp den mest mogna, med den mest utvecklade identitetsnivån, *”en person som har en fullbordad identitet rättar sig inte enbart efter andras önskemål utan har också egna värderingar och mål”* (Frisén, 2006, s. 13). Vid 21 års ålder så har 50 % av alla unga vuxna en fullbordad identitet, enligt Marcia. Med *moratorium* så menas de unga vuxna som ännu inte har gjort några ställningstaganden, utan istället befinner sig mitt i en period som präglas av utforskande och experimenterande. De här unga vuxna är enligt Marcia osäkra och de är känsligare än de unga vuxna som har en fullbordad identitet. Denna fas kan dock ses som en övergångsfas som till slut går över i den fullbordade identiteten. *För tidig identitetsutveckling* visar de unga vuxna som *”har gjort ställningstaganden utan att ha utforskat, och de kan vara mycket bestämda i sina åsikter samt ha en stark jagkänsla”* (Frisén, 2006, s. 14). Trots detta så menar Marcia dock att dessa unga vuxna egentligen har en svag identitet, med följderna att de är extra sårbara inför kommande livskriser. De unga vuxna står ofta familjen nära och har ofta övertagit föräldrarnas värderingar på ett väldigt okritiskt sätt och i interaktion med andra så ses att de har en viss tendens till att bara skapa ytliga, stereotypa relationer. Den sista av de fyra faserna är *identitetsförvirring* och de unga vuxna i den här gruppen undviker helt att utforska olika roller och har inte funnit några värderingar som de kan göra till sina egna (Frisén & Hwang, 2006). Dessa unga vuxna har sämre psykisk anpassning än de andra och vissa *”tycks flyta genom livet på ett bekymmerslöst och oengagerat sätt, medan andra lider av ensamhet och en känsla av att sakna en inre kärna, en verklig självupplevelse”* (Frisén, 2006, s. 14).

2.2. Forskning om unga vuxna och arbetslöshet

Forskning har visat att de unga vuxna som hamnar utanför arbetsmarknaden eller utbildning, vilket anses som det *”normala systemet”*, befinner sig i en typ av *”ingen-mans-land”*. Detta innebär att de unga vuxna hamnar i utkanten av något, i vårt fall arbetsmarknaden, vilket i sin tur gör att dessa individer blir marginaliserade. Gino Germani (1980:49) definierar begreppet marginalisering som *”individers eller gruppernas brist på deltagande i sammanhang där de enligt normen förväntas delta”* (Furåker & Soidre, 1999, s. 61). I vårt sammanhang som syftar till arbetsmarknaden, innebär det att de individer som är arbetsföra, men ändå står utan arbete hamnar utanför normens ramar. Knut Halvorsen (1994:19 ff.) är inne på liknande spår och menar att marginalgrupperna består av individer som ej har en fast anslutning till arbetslivet (Furåker & Soidre, 1999). Innebörden av marginaliseringsprocessen är att de unga vuxna, som ej kan delta i det ordinarie arbetslivet, riskerar att helt hamna utanför arbetsmarknaden i förlängningen (Furåker & Soidre, 1999).

Hamnar man i detta ingen-mans-land, är det stor risk att identitetsskapandet utsätts för stor negativ påfrestning. Hammarström (1996:28) beskriver arbetet som en viktig del i de unga vuxnas identitetsutveckling och socialisering, i bemärkelsen att arbetet ger unga vuxna *”en miljö där de kan spegla sina jag och där de kan känna sig betydelsefulla”* (Hansen, 1997, s.

10). På en subjektiv nivå kan det vara enkelt att hitta en grupp eller annan tillhörighet, men den individuella, inre processen kan vara långsam, då känslan av ensamhet ofta kan infinna sig. Individer väljer sina tillhörigheter och på ett eller annat sätt söker oss till likasinnade och gruppen blir mycket viktig, speciellt som ung (Sernhede, 2007). Kan denna möjlighet ej ges till de unga vuxna, kan de istället tvingas välja andra ogynnsamma riktningar, vilka i sin tur kan få bestående, negativa inverkningar på deras personliga utveckling (Hansen, 1997).

Hansen påvisar att det blir allt mer problematiskt för framför allt unga vuxna att få ett arbete. Han menar att det är svårast för dem som endast har en grundskoleutbildning i botten och drar slutsatsen att en av de grupper som svårast får tillträde till arbetsmarknaden är lågutbildade unga vuxna. Försättningsvis uttrycker Hansen att det som framstår som ett av de mest bekymmersamma problemen i vårt samhälle, är att de unga vuxna som försöker komma in på arbetsmarknaden, men ej lyckas, riskerar att hamna i ett mycket långvarigt bidragsberoende (Hansen, 1997).

Rantakeisu (1996:46) menar att tidigare forskning har visat att unga vuxna inte anser att det är förlusten av ett arbete i sig som är det värsta. Snarare handlar problemet just om förseningen av inträdet till vuxenlivet, då man tvingas vänta på ett, enligt normen, "riktigt" arbete. Vidare påpekar han att ett arbete innebär att man får en typ av gemenskap, som man inte kan finna någon annanstans, som i exempelvis familj- eller vänrelationer (Hansen, 1997).

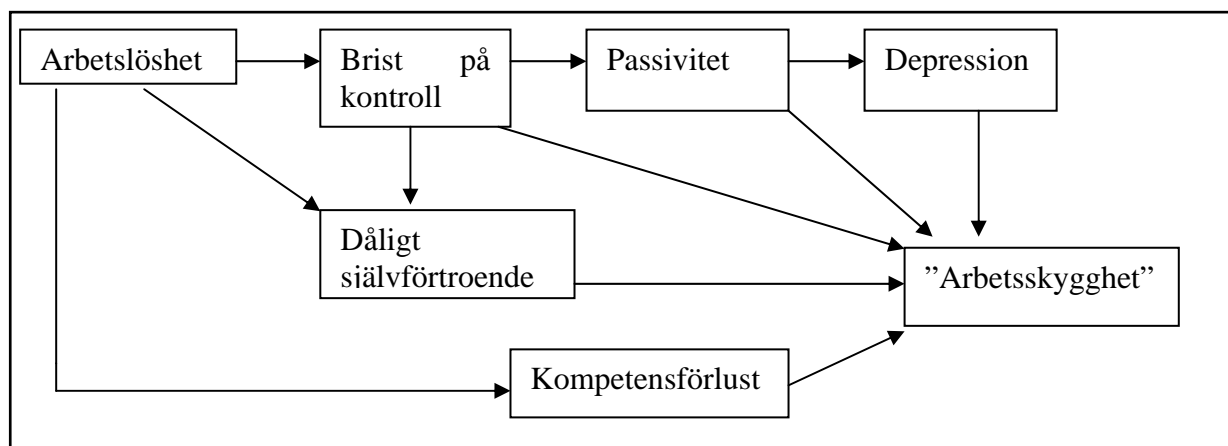
2.3. Forskning om arbetslöshet och ohälsa hos unga vuxna

Tidigare forskning har visat att konsekvenserna av arbetslöshet kan leda till både psykiska och medicinska problem, för de som drabbas (Hansen, 1997). Strandh (1999) menar vidare att den ekonomiska situationen hos en arbetslös, bestämmer om det går att upprätthålla den levnadsstandarden som man personligen eftersträvar. Med andra ord handlar det om att "*den ekonomiska situationen är avgörande för individens kontroll över sin livssituation och dessutom mycket viktig för individens välmående*" (Strandh, 1999, s. 136).

I boken *Arbetslöshet och ohälsa* av Anne Hammarström skriver hon om de komplexa samband som finns mellan hälsa, arbetslöshet och välfärd. Hammarström har sedan karakteriserat sambanden i fyra punkter varav två punkter är av intresse för oss. Den första punkten är att dålig hälsa kan leda till arbetslöshet och den andra punkten är att arbetslöshet orsakar ohälsa. Hammarström poängterar här att arbetslösheten medför en försämrad hälsosituation (Hammarström, 1996).

Vidare nämner Hammarström att en viktig orsak till den psykiska ohälsan bland arbetslösa unga vuxna är maktlösheten och att de saknar kontroll över tillvaron. Detta kan medföra "*tilltagande passivitet, trötthet, nedstämdhet, dåligt självförtroende, underlägsenhetskänslor, depression samt sömnsvårigheter*" (Hammarström, 1996, sid. 159). I samband med detta talade de unga vuxna även om att de började tvivla på sin egen kompetens. De unga vuxna beskriver hur de får ett försämrat självförtroende, vilket de menar gör att de drar sig från att söka arbete samt att de blir slöare.

Hammarström talar om ett begrepp, arbetsskygghet, som hon anser ofta används på ett missvisande sätt. Det är istället effekterna av arbetslösheten så som nedstämdhet, trötthet, depression och så vidare som ska tolkas som bristande arbetsmotivation. Med arbetsskygghet menar Hammarström att man efter ett tag som arbetslös drar sig undan från arbetsmarknaden. I den modell som Hammarström har framställt går det att se på alla de faktorer som skapas av arbetslösheten och som leder fram till arbetsskygghet (Hammarström, 1996).

Figur 2

(Hammarström, 1996)

2.4. Forskning om unga vuxna som uppbär försörjningsstöd

Julkunen (1997) talar om begreppet marginalisering och anvisar fenomenet till ett system, där en individ eller grupp i förhållande till systemet, är marginaliserade. I likhet med Strandh, syftar vi vår studie till de unga vuxna *"vilka inte har ekonomiska resurser nog för att självständigt upprätthålla en livsstil liknande andra vuxna individer"* (Strandh, 1999, s. 137).

Swärd (2000) tar upp att forskningen kring unga vuxna som uppbär försörjningsstöd visar på att de känner ett obehag gentemot att söka försörjningsstöd. Man ser även här att de upplevelser som de unga vuxna har kring försörjningsstöd smälter ihop med upplevelserna som de känner av arbetslösheten. Swärd anser att detta leder till en föreställning där unga vuxna känner att de står utanför samhället och att de inte fullt ut kan etablera sig i vuxenlivet. Swärd tar i sitt kapitel upp en studie gjord av Verica Stojanovic (1998) som visar på att ingen av de unga vuxna som var med i studien, hade medvetet valt att uppbära försörjningsstöd istället för att arbeta. Här framkommer även att de unga vuxna är negativt inställda till att vända sig till försörjningsstödsenheten samt att nästan alla av dem finner det skamligt att uppbära försörjningsstöd (Swärd, 2000). Strandh (1999) belyser fortsättningsvis dessa negativa attityder gentemot socialbidrag och menar att de som söker hjälp, är de som verkligen befinner sig i en svår ekonomisk situation. Vidare härleder han till en norsk studie, som undersökt attityder gentemot uppbärande av försörjningsstöd och menar att *"de långtidsarbetslösa, trots väldiga ekonomiska svårigheter, drar sig från att söka socialbidrag in i det längsta"* (Strandh, 1999, s. 138).

Upplevelserna kring att leva på försörjningsstöd varierar bland de unga vuxna, men Swärd har kunnat peka ut fyra särskilda förhållanden som verkar påverka inställningarna. Åsikterna om

socialbidraget påverkas för det första av *socialbidragets utformning och funktion*, då en biståndsutredning kan betyda ett stort ingrepp i privatlivet medan om bidraget betalas ut mer schablonmässigt så kan det vara lättare att acceptera. För det andra så påverkar *de konsekvenser som uppstår av socialbidraget* i form av hur omgivningen ställer sig till det, i form av negativ eller positiv acceptans. Det är inte ovanligt att unga vuxna som lever med socialbidrag känner ett starkt ifrågasättande från omgivningen. Det tredje förhållandet är att *de unga vuxnas inställning* skiftar beroende på om de är i krisen, då de behöver leva med socialbidrag eller om de är ute ur den och är självförsörjande. För det fjärde så spelar *orsakerna/bakgrunden*, in. Socialbidrag är ofta nära förknippat med arbetslöshet och beroende, vilket leder till att det är svårt att isolera inställning till socialbidrag från helhetsupplevelsen (Swärd, 2000).

Det är flera forskare som anser att det som händer i övergången mellan ungdoms- och vuxenlivet har stor betydelse för hur framtiden kommer att se ut för unga vuxna. Swärd framhåller att det finns mycket lite kunskap kring vad som sker med de unga vuxna som träder in i och börjar sitt vuxna liv som bidragstagare (Strandh, 1999).

3. Teoretiska perspektiv

3.1. Anomiteori

Anomi är ett gammalt begrepp som syftar på ett tillstånd av oordning, tvivel, osäkerhet och sammanbrott. Émile Durkheim (1858-1917) var en fransk sociolog som introducerade anomibegreppet i det moderna samhällsvetenskapliga sammanhanget. Durkheims anomiteori är en form av makroteori, där Durkheim menar att det är samhället som skapar avvikelse (Lindgren, 1998).

Det som började som Durkheims anomiteori kom att på 1930-talet utvecklas av Robert Merton, när han amerikaniserade teorin. Detta gjorde han genom utarbetandet av sin straint teori, även kallad frustrationsteorin. Den bygger på att en slags frustration uppstår när människor inser att de saknar de möjligheter som behövs för att nå de föreskrivna kulturella målen, med institutionaliserat tillgängliga medel. Merton menade att det amerikanska samhället präglades av en eftersträvan om ekonomisk framgång, vilket i sin tur leder till status och social prestige. Vidare påvisade han att den rådande klasstrukturen resulterade i en ojämn fördelning av medlen, resurserna, för att lyckas uppnå målen. ”*Medel som ekonomiska tillgångar och kvalificerad utbildning är bristvaror för stora delar av arbetarklass och underklass*” (Lindgren, 1998, s. 26). Det är när det uppstår en klyfta mellan mål och medel som ett anomiskt tillstånd uppstår (Lindgren, 1998).

Det finns tre olika strategier som individen kan använda sig av för att ta sig ur det anomiska tillståndet och det är *innovation*, *tillbakadragande* och *rebellering*. Ralf Dahrendorf (1985) påvisar att flertalet västerländska samhällen är på väg mot något som han kallar Anomia, vilket är ett samhällstillstånd utmärkande av tvivel och förvirring. Detta i sin tur resulterar i en

problematisk spänning mellan individuell frihet och social ordning. Vidare analyserar Dahrendorf de sociala rättigheter och skyldigheter, alltså medborgarskapet, i det tvåtredjedelssamhälle som han menar håller på att förankras i Västeuropa och USA. Fortsättningsvis anser Dahrendorf att det kvalitativt nya och allvarliga är att samhället har fått en stor underklass, vilken står på utsidan av produktion och på så vis avskärmats från samhället i övrigt. En konsekvens av detta blir att allt fler människor blir "obehövliga". Enligt Dahrendorf rör det sig om flera olika fattigdomsgrupper och pekar bland annat främst på de arbetslösa (Lindgren, 1998).

3.2. Reflexivitet

Anthony Giddens är en brittisk sociolog som har myntat begreppet om det västerländska senmoderna samhället. Han menar att i dagens samhälle har vi en mer avancerad form av de tidigare moderna processerna. Vidare menar Giddens *"att leva i det senmoderna samhället innebär att leva i en medialiserad och globaliserad värld, där existentiella frågor ställs på sin yttersta spets"* (Lalander & Johansson, 2007, s. 14). Detta har lett till att identitetsskapandet idag sker i konsumtionssfären där valen är oändliga, så som var man skall bo, arbeta och resa (Lalander & Johansson, 2007). I Giddens struktureringsteori finns några centrala antaganden, varav ett är *människans förmåga att reflektera över och reglera sina handlingar*. Här går det att se att det sociala livet är grundat på olika rutiner och regelbundet återkommande beteenden. Vardagslivet går per automatik och för de allra flesta människor fungerar detta utan problem. Det finns regler som ordnar de olika situationer man kan hamna i och i vissa sociala miljöer finns det stora krav på hur man skall bete sig samt vilka regler man måste följa för att kunna passa in (Johansson, 1995).

Giddens talar om ett reflexivt identitetsprojekt, där det är människan som utarbetar sina berättelser och att det numera finns en starkare benägenhet att ifrågasätta de sociala och materiella gränserna. Vetskapen om att man själv kan välja sitt liv, yrke och så vidare samt att förhålla sig till denna sociala realitet är stark, men samtidigt skapar det många klyftor mellan de förväntningar man har och de faktiska möjligheterna som blir presenterade för en. Det går i dagens samhälle att se att individer hela tiden måste ta ställning till och använda sig av den nya kunskapen, de nya perspektiven och förhållningssätten som hela tiden strömmar till i individens dagliga liv. De individer som väljer att ta avstånd och göra motstånd ifrån detta, står dock inte utanför det reflexiva samhället. Istället måste de hela tiden avvärja samt formulera motståndet som de känner gentemot den befintliga kunskapen (Frisén & Hwang, 2006).

Giddens talar även om en så kallad avtraditionalisering av samhället och påvisar att vi måste förhålla oss till en mer öppen värld, samt ha en tro på att "allt är möjligt" vilket gör att vi inte längre kan luta oss tillbaka på traditioner. Det uppstår dock en paradox här, då människan alltmer upplever en ontologisk osäkerhet där man inte längre är säker på sig själv, vem man är eller vad man skall tro på. Detta är en problematik som påverkar de flesta, men kanske framför allt unga vuxna. Följden blir att unga vuxna söker efter en ontologisk säkerhet, vilket

kräver reflexivitet där varje individ tvingas reflektera och tänka över sina val (Frisén & Hwang, 2006).

3.3. Coping

Payne (2002) skriver i sin bok *"Modern teoribildning i socialt arbete"* om coping, vilket är en typ av humanistisk teori. Den grundas i tidigare idéer, som handlar om att man måste ha metoder för att undersöka och begripa de individuella uppfattningar och synpunkter människor besitter. Begreppet är betydelsefullt inom jagpsykologin och handlar alltså om *"hantering och att klara av något"* (Payne, 2002, s. 242). Vidare innebär coping bemästrande och beskriver de strategier som människor använder sig av för att hantera olika påfrestningar. I boken *"Tillfälligt avbrott"* menar författarna Larsson & Joelsson (2005) att *"det handlar om var man uppfattar att ansvaret ligger någonstans och vem som har makt att förändra"* (Larsson & Joelsson, 2005, s. 66). Vidare menar de att om en individ uppfattar att det ligger hos denne själv, kan denne aktivt återfå kontrollen över situationen. Detta kallar författarna för aktiv coping. Motsatsen benämner de som passiv coping, vilket handlar om att individen uppfattar att ansvar och makt finns utom dennes räckhåll i omgivningen. Här menar de att individen kanske skyller på andra, blundar för problemet eller till och med förväntar sig att någon annan skall lösa situationen åt denne (Larsson & Joelsson, 2005).

Det finns två olika copingstrategier, känslorokuserad och problemfokuserad coping. Med känslorokuserad coping menas att individen försöker att reglera sina känslor inför det stressfyllda och svåra. Känslorokuserad coping används när individen uppfattar att situationen är svår eller omöjlig att förändra samt inte går att påverka. Istället för att då sträva efter förändring så försöker individen istället att reglera sina känslor som finns inför situationen. Med problemfokuserad coping fokuserar man på att individen skall försöka påverka situationen och omständigheterna. Individen försöker då genom handling förändra betydelsen av den relation som finns mellan individen och omgivningen. Problemfokuserad coping innehåller både kognitiv problemlösning samt direkt handling gentemot omgivningen eller sig själv. Den används vid de tillfällen då individen anser och uppfattar att det finns möjligheter till förändring (Starke, 2003).

De resultat som man kan se av copingstrategier kan främst skildras i form av anpassning. Detta syftar till individens egna upplevelser och uppfattning av att ha lyckats klara av en svår situation. Man pratar även om konsolidering, vilket innebär att individen har lyckats finna en metod som denne kan använda vid hantering av stress och svåra situationer. För att anpassning skall kunna ske, så har individen ofta prövat flera olika copingstrategier för att se vilken som passar bäst. Det krävs även att individen skall kunna förändra sin förståelse av verkligheten och anpassa den till något nytt. Hur väl individen lyckas med det, är beroende av individens förmåga att kunna tillgodogöra sig ny kunskap (Starke, 2003).

4. Metod

4.1. Val av metod

Vi har valt att använda oss av en *kvalitativ* metod i vår studie. Detta för att vår studie skall fånga en så nära och djupgående beskrivning av problematiken som möjligt. En beskrivning av fenomenet är att *"kvalitativ forskning hänför sig till forskningsstrategier som ger beskrivande kvalitativ data om individers eller aktörers skrivna eller verbala utsagor samt observerbara handlingar"* (Larsson, 2005, s. 91). De kvalitativa undersökningsmetoderna används i exemplifierande syfte och handlar alltid om ett selektivt urval av studieobjekt (Svenning, 2003). Det går att se att utgångspunkten i den kvalitativa forskningen är att man ska se till att varje individ är unik men att det finns vissa gemensamma erfarenheter och sociala förhållningssätt som binder oss samman (Patel & Tibelius, 1987). Detta möjliggör en urskiljning av mönster i olika individers livssituation, vilket är av intresse för oss i vår studie.

Följer man en deduktiv strategi så utgår man ifrån en eller flera teorier i sin studie. Det gör att intervjufrågorna och fokuset i studien styrs av vad man bedömer vara väsentligt i teorierna (Larsson, 2005). Detta är inte den strategi som vi har valt att följa utan vi har valt att använda oss av en induktiv strategi, som även kan kallas *"upptäckandets väg"*. Enligt Larsson (2005) så utgår en induktiv strategi från att man studerar ett fenomen utan att ha några förutfattade meningar kring detta. Man låter begrepp och teorier växa fram under studiens gång (Larsson, 2005).

4.2. Urval

Dalen (2008) tar upp att ett bra sätt för att kunna hitta och göra ett lämpligt urval, är att man skall *"spana in"* fältet (Dalen, 2008). Vi har båda två fått vår *förförståelse* samt haft insikt i det fält som området för vår studie ligger, genom våra praktikplatser på socialkontor med inriktning försörjningsstöd. Vi har här sett och mött *"de diffusa"* som vi har valt att fokusera på. Detta är en oerhört sårbar och utsatt grupp, vilket har lett till att vi har valt att i vår studie fokusera på handläggarna inom försörjningsstöd som möter dessa *"diffusa"* istället för dem själva.

I urvalet har vi valt att använda oss av de kontakter, som vi skapade under vår praktik. Detta för att vi känner förtroendet att de kan ge oss en så verklighetsanpassad och djupgående bild som möjligt. Vi har ej tagit hänsyn till ålder, klass, kön eller etnicitet i urvalet av respondenter, utan endast fokuserat på deras erfarenheter i arbetet med unga vuxna. Thomassen (2007) menar att människor använder sig av kunskap som de besitter, men som man inte alltid reflekterar över att man faktiskt har. Det är på denna bakgrundskunskap som individer omedvetet bygger sitt handlande och som därmed även bidrar till den praktiska handlingskompetensen (Thomassen, 2007). Socialsekreterarna som arbetar med unga vuxna har en bakgrundskunskap som gör att det är av intresse för oss att utföra intervjuerna med dem. Thomassen (2007) menar vidare att det är i interaktion med andra i olika sammanhang som gör att vi får erfarenheter och det är denna kunskap som vi är intresserade av att ta del av i vår undersökning. När vi vände oss till våra tidigare praktikplatser, valde alla som vi frågade

att ställa upp på att bli intervjuade. Det slutade med att vi gjorde intervjuer med fem ungdomshandläggare samt en förste socialsekreterare.

4.2.1. Presentation av respondenter

Johan - Har en mastersexamen från samhälls- och kulturanalysprogrammet med sociologi som huvudämne. Han har även läst lite kurser inom socialt arbete och juridik. Har arbetat som ungdomshandläggare på försörjningsstödsenheten i 2 år och 2 månader. Arbetar nu på försäkringskassan.

Karin - Har i botten en examen från sociala omsorgsprogrammet 120 högskolepoäng med inriktning på äldre- och handikappomsorgen. Började 2001 att arbeta som psykiatrihandläggare och blev 2006 ungdomshandläggare på försörjningsstödsenheten och har arbetat där sedan dess.

Josefin - Har i grund och botten en barnskötarutbildning och arbetade på dagis i några år. Tog sedan examen från socionomutbildningen i Göteborg 2006 och har arbetat med unga vuxna på försörjningsstödsenheten sedan dess. Arbetar för tillfället i ett projekt för unga vuxna som står närmare arbetsmarknaden.

Anna - Har i botten en arbetsvetenskaplig kandidatexamen. Har sedan studerat sociologi och har en magisterexamen i sociologi. Hon har även studerat halvårskurser i psykologi, socialt utvecklingsarbete, folkhälsovetenskap samt politisk antropologi. Dessutom har hon läst fördjupningskurser inom socialrätt som täcker hälso- och sjukvårdslagen, brottsbalken, föräldrabalken samt socialtjänstlagen. Hamnade i kommunen av en slump, då en forskningstjänst i Australien inte blev möjlig och har nu arbetat där i sex år, i början i en samverkansgrupp och de senaste 4,5 åren på försörjningsstödsenheten.

Maria - Studerade sociala omsorgsprogrammet med inriktning äldre- och handikappomsorg och tog examen 2000. Arbetade därefter inom äldre- och handikappomsorgen. Läste sedan in socionomdelen och var färdig med denna januari 2008. Har arbetat med försörjningsstöd sedan september 2008 och har varit ungdomshandläggare sedan mars 2009, då systemet med ungdomshandläggare infördes.

Lotta - Studerade på socialhögskolan i Göteborg och blev klar socionom 1983. Har tidigare arbetat på behandlingshem och ungarshotell. Började arbeta med försörjningsstöd 1991 och har sedan fyra år tillbaka arbetat som verksamhetsledare. Arbetade under en period i Göteborg med försörjningsstöd inriktat mot unga vuxna.

4.3. Datainsamling

För att få fram det material som vi har behövt för att kunna genomföra vår studie så har vi valt att använda oss av semistrukturerade intervjuer. Intervjuandet anses vara en relativ ny praktik, som endast använts i de senare århundradena. Dock har intervjun idag *”./blivit en genomgripande social praktik i vad som har kallats intervjusamhället”* (Kvale & Brinkmann,

2009, s. 34). Man skall enligt Kvale & Brinkmann (2009) se intervjun som ett hantverk som byggs på de personliga omdömena och de praktiska färdigheter som intervjuaren besitter. De talar vidare om att det inte finns någon exakt regelmetod för hur en intervju ska se ut och utföras (Kvale & Brinkmann, 2009).

4.3.1. Genomförande av intervjuer

Vi valde att inför intervjuerna utarbeta en intervjuguide, se bilaga 1, då det kan vara bra att använda i denna typ av datainsamlingsmetod. I intervjuguiden använder man sig av centrala teman och frågor som täcker de viktigaste områdena för studien. Enligt Larsson (2005) kan denna typ av intervjuguide även beskrivas som en typ av ”checklista” (Larsson, 2005). Det är viktigt att man är noggrann vid utformandet av de frågor man som undersökare vill skall ingå i undersökningen (Dalen, 2008). Det är svaren och berättelserna kring dessa frågor som därefter blev vårt material och vi försökte att få detta att bli så fylligt som möjligt. Frågorna ställdes så att de gav respondenterna en chans att öppna upp och berätta så nyansrikt som möjligt. Under intervjuförfarandena ställde vi frågorna växelvis mellan oss, samt fyllde i vid behov, för att på så vis få ut så mycket som möjligt av intervjuerna.

Fem av sex intervjuer genomfördes på respektive socialkontor i de två olika kommunerna. Den första intervjun genomfördes av praktiska skäl på centralbiblioteket i Göteborg. Vi hade inför varje intervju avsatt en timme, för att vara säkra på att vi skulle få med allt som vi ville utan att det skulle behöva kännas stressigt, vare sig för oss eller för våra respondenter. Dock tog varje intervju mellan 30 – 40 minuter.

Vi valde att använda oss av bandspelare när vi genomförde intervjuerna då det är viktigt att få med intervjupersonernas egna ord. Det är lätt att något försvinner, om vi som undersökare endast för anteckningar under intervjuerna. Efteråt transkriberade vi alla intervjuerna för att få ett mer lättöverskådligt material.

4.4. Val av analysmetod

Patton (1990:371 f) påvisar att genomförandet av en kvalitativ analys är en utmaning, då det inte finns några klara och entydiga metodregler kring genomförandet. Vi som undersökare måste hitta en strategi för att kunna kategorisera våra data samt finna mönster och kopplingar mellan de olika beskrivningarna som framkommit (Larsson, 2005). Vi har valt att analysera vårt material genom olika teman. En fördel med denna typ av analysmetod är att långa utsagor och diskussioner kortas ner till mindre, mer hanterbara kategorier. Andra fördelar är att vi kan belysa skillnader och likheter i de olika intervjuerna. Vidare menar Kvale & Brinkmann (2009) att dessa teman kan ha skapats innan själva intervjuförfarandet, eller så utvecklas de under analysens gång (Kvale & Brinkmann, 2009). Vi har valt att använda oss av båda alternativen och presenterar våra teman i kapitlet om resultat och analys.

4.5. Etiska överväganden

Vid en kvalitativ undersökning är det viktigt att reflektera över etiska aspekter som är sammanlänkade till de frågor som ges och de svar som fås. Det förekommer stora svårigheter

i ”att forska om privata liv och presentera redogörelserna på den offentliga arenan” (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 78). Därför valde vi att vända oss till socialsekreterare istället för till ”de diffusa” i fråga, då de ämnen som berörs kan uppfattas som känsliga.

Vi skrev inte några namn på någon av intervjuerna, utan märkte dem endast med nummer. Numren gjorde vi därefter om till fiktiva namn, som vi använde oss av i analysförfarandet för att vi själva skulle kunna hålla reda på vad som sades i vilken intervju. Detta är viktigt för att inte deltagarnas identitet inte skall kunna avslöjas (Larsson, 2005). I vår studie är detta kanske extra viktigt, då deltagarna har berättat om sina erfarenheter av möten med ”de diffusa”, vilkas identiteter heller inte skall kunna röjas. Vid de tillfällen som uttalanden har kunnat härledas till en specifik person, har vi behållit meningsinnehållet, men ändrat uttrycket. Angående de konsekvenser som ett medverkande kan ha för deltagaren, är det centralt att han eller hon i minsta möjliga mån skall påverkas negativt.

4.6. Litteratursökning

För att få ökad kunskap om det ämne som vi valt att fokusera på, har vi använt oss av Göteborgs universitetsbiblioteks hemsida. Vi har där gjort sökningar i GUNDA och LIBRIS för att kunna få fram användbar litteratur. Genom att söka i referenslistorna i den litteratur som vi har använt oss av, har vi fått fram ännu mer litteratur som är kopplad till vårt ämne. Det har varit svårt att hitta nyare forskning kring ämnet, då de flesta forskare har refererat till 1980- och 1990-talet. Dock har vi funnit en del mer aktuell statistisk fakta från olika myndigheters hemsidor.

I databaserna för sociologi och socialt arbete kunde vi söka på ämnesområden. De sökord som vi använde oss av var *socialbidrag*, *ekonomiskt bistånd*, *försörjningsstöd* samt *unga vuxna*. Vi har även gjort sökningar på andra olika hemsidor, så som regeringen och ungdomsstyrelsen, för att se om vi kunde hitta någon användbar information på dem.

4.7. Studiens kvalitetsaspekter

4.7.1. Reliabilitet

Reliabiliteten handlar om hur tillförlitligt studiens resultat är och om man skulle kunna få samma resultat två gånger (Kvale, 2009; Svenning, 2003). Det finns många faktorer som påverkar reliabiliteten, så som vem det är som intervjuar, miljön där intervjuerna sker samt hur sanningsenligt de personer som blir intervjuade är (Svenning, 2003). I en kvalitativ studie är det viktigt att tänka på om man ställer ledande frågor i intervjusituationen, något som kan inverka på det som respondenterna säger och därmed även resultaten. Vi fick relativt liknande svar från de olika respondenterna, vilket gör att vi känner att resultaten är tillförlitliga.

4.7.2. Validitet

Begreppet validitet handlar om giltigheten, riktigheten och styrkan som kan finnas i ett påstående och om man har undersökt det som man påstår sig undersöka (Kvale, 2009). För att säkra validiteten när man använder sig av kvalitativa intervjuer bör man noggrant tänka

igenom frågeformulär och intervjusituation. Ett problem här är att man som undersökare skall försöka undvika att sina värderingar färgar av sig på respondenten, något som kan påverka dennes svar (Svenning, 2003). Vi anser oss ha undersökt det som vi påstår att vi undersöker och när det gäller giltigheten i det som vi har undersökt kan vi bara utgå från det som respondenterna säger. Vi anser oss inte ha låtit våra värderingar färga av sig på respondenterna, vilket gör att deras utsagor har stor giltighet i detta sammanhang.

4.7.3. Generaliserbarhet

Larsson (2005) menar att det innebär svårigheter att generalisera kvalitativa studier, dels för att de ofta är små och dels för att urvalet inte görs slumpmässigt. Till skillnad från om vi hade använt oss av en kvantitativ metod så är vi medvetna om att våra resultat i en kvalitativ studie inte ger någon generaliserande bild (Svenning, 2003). Resultaten som vi har kommit fram till har heller inte för avsikt att vara allmängiltigt för alla de unga vuxna som kan definieras som ”de diffusa”.

5. Resultat och analys

Under resultat- och analysförfarandet valde vi att använda oss av våra frågeställningar som centrala teman.

5.1. Existerar gruppen?

”De diffusa” som inte kan behålla ett arbete eller en praktikplats, men inte har några uttalade missbruksproblem, ingen kriminell historia och inte heller någon diagnos, de existerar, enligt våra respondenter. Socialsekreterarna på de olika socialkontoren bekräftar ”de diffusas” existens och en av socialsekreterarna, Josefin uttrycker sig på följande sätt

”Ja, de förekommer alltid tycker jag. Det finns någon eller några som man inte riktigt kan sätta fingret på vad det är som gör att de återkommer eller att de blir kvar eller så.”

En annan socialsekreterare, Lotta, säger följande när vi frågar henne om hon kan se att den grupp som vi har beskrivit för henne existerar i deras kommun

”Ja den finns, jag ser den klart och tydligt framför mig.”

Det handlar om en grupp ”diffusa” som står utanför samhället och inte kommer in i det, trots upprepade försök. Om man ser till Mertons frustrationsteori så är det när det uppstår en klyfta mellan målet och de medel som man ska använda sig av för att nå målet som ett anomiskt tillstånd uppstår, ett tillstånd fyllt med tvivel och osäkerhet (Lindgren, 1998). Dessa tillstånd går tydligt att se hos ”de diffusa” och yttrar sig ofta genom tillbakadragande samtidigt som de uttrycker en uppgivenhet mot sin situation.

Det är däremot mer oklart hur man skulle kunna definiera gruppen. Socialsekreterarna är överens om att det inte verkar finnas någon definition eller enhetligt begrepp som passar in på ”de diffusa”. Karin, uttrycker följande när hon beskriver gruppen som vi är intresserade av

”Man ser att personen i fråga kanske är fullt arbetsför och fungerar bra på praktik och där allting är toppen men ändå så blir de kvar och det händer liksom inget. Sen så finns det ju den lilla gruppen som man ser behöver mer stöd på vägen, det finns många bitar runt personen som gör att det inte fungerar.”

Att definiera gruppen och sätta ett namn på ”de diffusa”, är kanske inte alltid särskilt effektivt om man samtidigt försöker att få ut ”de diffusa” i samhället. Johan beskriver följande när han får frågan om gruppen har någon definition

”Det går ju inte riktigt att döpa dem eller att sätta namn på dem och man vill gärna hitta förklaringsmodeller och det kanske är svårt och då är det väl lätt att stämpla dem som ja, varför gör ni inte detta istället som det övriga samhället, fast det kanske beror på tusen miljarder saker.”

5.2. Vilka ingår i gruppen?

Maria tar upp att det inte går att relatera gruppen till någon kultur- eller invandrarbakgrund. Hon beskriver att det är mer vanligt att problematiken relaterar till någon form av inlärningssvårighet och att denna kan yppa sig på flera olika sätt, så som koncentrationssvårigheter, en medicinsk anledning, att det är stökigt hemma eller att man har varit utsatt för sexuella övergrepp. Här finns det så klart fler faktorer som kan påverka och inte enbart de som Maria räknar upp.

Anna beskriver gruppen vidare så som att

”De behöver längre tid på sig att bli vuxna.”

Det är mycket individuellt när ungdomstiden tar slut. Enligt tidigare forskning menar en del att det är den dag man skaffar barn, börjar arbeta, flyttar hemifrån eller när man inte längre identifierar sig med ungdomar och menar att vuxentiden innebär att ett ”experimenterande” stadium avslutas. I dagens samhälle har det dock uppstått ett ”mellanrum” mellan tiden som barn och vuxen, där individen numera benämns som ”ung vuxen”. Ungdomstiden kan ses som en övergångsperiod, det är tiden och processen mellan att vara barn och vuxen. Det är i denna period som identitetsutvecklingen är som starkast och man får en uppfattning om vem och vad man upplever sig vara, samt ökar medvetenheten om sig själv som en unik människa. Utvecklandet av en identitet är viktigt i form av ökad självständighet, beäftandet av sin egen identitet samt individuation (Lalander & Johansson, 2007).

Vi kan i våra respondenters uttalanden se att det inte går att sätta fingret på vilka det är som kan tänkas ingå i den här gruppen av ”diffusa”. Lotta menar på att det inte finns några gemensamma kännetecken kring ”de diffusas” uppväxt- och familjeförhållanden.

"Det tror jag ser olika ut, tror inte det går att peka på, det är kanske lättare att säga att det gör det på vissa och att på andra gör det säkerligen inte. Jag tror att det ser väldigt olika ut, vilka förhållanden de har bakom sig."

Det är lätt att man får förutfattade meningar om hur hem- och familjesituationen ser ut för de här "diffusa", att de har haft en trasslig uppväxt, växt upp med bara en förälder, avlidna föräldrar och så vidare, men som Lotta säger

"Ibland så uttalar man sig utan att tänka efter kring familjens situation, istället för att se till att jaha, det finns en anledning och det är kanske till och med är ärftligt."

När man tittar på vilka individer det är som kan tänkas tillhöra den här gruppen, så pekar nästa alla socialsekreterarna på utbildningsnivån hos "de diffusa". Det går att se att de allra flesta inte har någon gymnasiekompetens och i många fall inte heller någon grundskolekompetens. Det går att se att de som har fullständig gymnasiekompetens har lättare att hitta ett arbete och att de inte riskerar att fastna i försörjningsstödet. Det resulterar i att "de diffusa" som inte har den kompetensen, hamnar i ett underläge så fort de skall in på arbetsmarknaden. Detta bekräftas även i tidigare forskning som påvisar att det blir allt mer problematiskt för framför allt unga vuxna att få ett arbete. Hansen (1997) menar att det är svårast för dem som endast har en grundskoleutbildning i botten och drar slutsatsen att en av de grupper som svårast får tillträde till arbetsmarknaden är lågutbildade unga vuxna. Han påvisar även att ett av samhällets mest oroande problem är att de unga vuxna som försöker komma in på arbetsmarknaden, men ej lyckas, riskerar att hamna i ett mycket långvarigt bidragsberoende (Hansen, 1997).

Maria berättar om detta problem

"Det jag märker på mina ärenden, alltså ungdomar, är ju att de med gymnasieutbildning, de kommer hit och är här i 1, 2 eller 3 månader, sedan hittar de något annat. Den här gruppen gör ju inte det, de är ju kvar här, de kommer inte vidare. Så det är väl utmärkande för den här gruppen att de framförallt antingen inte har gått ut gymnasiet alls, eller så har de inte fullständiga betyg från gymnasiet. Sedan en del, de har inte ens gått ur grundskolan."

En av socialsekreterarna, Josefin, visar på att grupperna som har fullständig gymnasieutbildning, de som har gymnasieutbildning som samlat betygsdokument samt de som inte fullgjort eller påbörjat någon gymnasieutbildning inte skiljer sig nämnvärt från varandra. Värt att poängtera här är att Josefin ingår i ett projekt som arbetar med unga vuxna som står närmare arbetsmarknaden och inte med "de diffusa" som vi är ute efter i vår undersökning.

Sedan finns det även en anledning till varför de här "diffusa" inte har klarat av grundskolan och gymnasiet. Som tidigare nämnts så är koncentrationssvårigheter utmärkande som en av anledningarna för den här gruppen, men det finns även många fler. Anna nämner just detta och hon menar på att

”Det kan finnas många anledningar till att man har de här svårigheterna, men det som är gemensamt var att man inte fixade att koncentrera sig i skolan, man klarade inte av betygen och så slås man ut.”

5.3. Står gruppen till arbetsmarknadens förfogande?

”Det är inte alla som står till arbetsmarknadens förfogande.”

Detta berättar Anna och bland resten av de socialsekreterare vi har intervjuat, är de flesta tveksamma till om individerna i gruppen faktiskt är kapabla till att stå till arbetsmarknadens förfogande. Tittar man på den stora generella gruppen unga vuxna, hade de flesta av dem kunnat ta ett arbete utan problem, men på frågan om ”de diffusa” är kapabla till detta anser Josefin följande

”Ja, en del. Vi har också kollat lite på det att utav dem vi har träffat och vissa skulle kunna ta ett jobb igår, om man säger så, och vissa behöver hjälp med vissa saker. Om, vi återgår till vad det kan vara för hinder så är det mycket osäkerhet, självförtroende och självkänsla. Och sedan att de faller tillbaka kan också vara att de inte vet sina rättigheter. De vet inte vad de har för skyldigheter och rättigheter som arbetstagare. De kan bli lurade, eller vad man säger.”

Just det här med att ”de diffusa” inte vet vilka skyldigheter och rättigheter de har som arbetstagare, kan vara en av anledningarna till att de hela tiden kommer tillbaka. Särskilt då om man tänker på skyldigheterna som de har gentemot sina arbetsgivare. Många gånger kan det nog vara här som det går fel och gör det svårt för ”de diffusa” att behålla ett arbete. Det är problematiskt att sköta ett arbete samtidigt som man inte har någon struktur på vardagen. Enligt Giddens struktureringsteori är det sociala livet grundat på olika rutiner och återkommande beteenden, vilket gör att vardagslivet fungerar smärtfritt för de allra flesta människor (Johansson, 1995). För ”de diffusa”, sker detta inte lika lätt. För dem är det vardagliga livet inte lika ordnat och strukturerat. Giddens menar att det finns regler som reglerar de olika situationer man kan tänkas hamna i. I sociala miljöer finns stora krav på hur man skall bete sig och vilka regler samt normer man skall följa för att passa in (Johansson, 1995). Anna berättar kring detta

”Det här är ju personer som behöver en annan typ av struktur och ordning, en mer tillåtande struktur men ändå med övertydlighet när det gäller samhällets normer och värderingar.”

Anna talar om att i och med att hon är ungdomshandläggare, får hon träffa många olika typer av unga vuxna. Hon menar, i likhet med Josefin, att

”Merparten av dem klarar att stå på egna ben och fixar det på egen hand /../ men sen så kommer då den här gruppen som har haltat väldigt länge och man kan börja utkristallisera skillnader gentemot den stora massan.”

I den tidigare forskningen har vi funnit James Marcias fyra identitetsbildande stilar, vilka är; fullbordad identitet, moratorium, för tidig identitet och identitetsförvirring. Marcia menar att de unga vuxna i gruppen med identitetsförvirring helt undviker att utforska olika roller och har inte funnit några värderingar som de kan göra till sina egna. Dessa unga vuxna har sämre psykisk anpassning än andra och vissa anses även vara mycket ensamma samt ha en känsla av att vara utan en verklig självupplevelse (Frisén & Hwang, 2006). Detta är en liknande beskrivning som vi även fick av våra respondenter, när de talade om "de diffusa" situation.

Anna berättar att hon under den senaste tiden har träffat flera "diffusa" som hon har fått remittera vidare till vuxenpsykiatri, för att få en neuropsykiatrisk undersökning. Där har det sedan konstaterats, bland annat att en person i stort sätt har en funktionsnedsättning och skulle ha varit berättigad till flera typer av insatser sedan barndomen.

Maria påpekar att en utmärkande faktor för gruppen är att de inte har några kontakter i arbetslivet, så som exempelvis föräldrar som kan hjälpa dem in på arbetsmarknaden. På samma sätt beskriver även Josefin vikten av att ha kontakter på arbetsmarknaden

"Idag är det väldigt viktigt att ha kontakterna... Det kan vara en moster, en kompis föräldrar eller sådär... De saknar de kontakter som kan ge en referens åt dem"

Enligt tidigare forskning blir en konsekvens av detta att de individer som hamnar utanför arbetsmarknaden eller utbildning, vilket anses som det "normala systemet", hamnar i en typ av "ingen mans land". Detta innebär att "de diffusa" hamnar i utkanten av något, i detta fall arbetsmarknaden, vilket i sin tur gör att dessa individer blir marginaliserade (Furåker & Soidre, 1999). Detta "ingen-mans-land" gör att en individs identitetsskapande riskerar att utsättas för stor negativ påfrestning. Forskning har visat att arbetet är en viktig del i unga vuxnas identitetsutveckling och socialisering (Hansen, 1997). Ser man till "de diffusa" så gäller samma för dem som för resten av gruppen unga vuxna, vilket är att om man inte kan delta i arbetslivet så finns risken att man i slutändan hamnar helt utanför arbetsmarknaden. (Furåker & Soidre, 1999). Detta är något som är helt förödande för "de diffusa" då de oftast inte själva har medlen för att på lång sikt kunna ta sig ur detta och komma in på arbetsmarknaden igen.

Johan upplever det som problematiskt att bedöma "de diffusa" arbetsförmåga. Han menar att det är lätt att utgå från de normer som råder i samhället och att det inte är alla som klarar av att nå de målen som normerna anger, mål som Johan anser är för högt uppsatta. Vidare konstaterar han att det är en mycket hård arbetsmarknad och om man som individ inte har ett fotfäste från början, som de flesta av "de diffusa" saknar, blir det ännu svårare att ta sig in. Johan talar även om att kraven från samhället är för höga och att han tror att "de diffusa" ofta upplever detta.

"De har svårt att anpassa sig till vissa situationer eller om det är arbetet som skall anpassa sig neråt mot människan /../ men riktigt så funkar det ju inte idag."

Och det är väl därför många, tror jag, som känner att de inte har någon plats i systemet, tycker väl inte att man platsar in i de kraven som finns.”

När vi talade om vad det kunde bero på att de inte lyckas behålla ett arbete eller praktik, upplevde flertalet av socialsekreterarna att ”de diffusa” gärna ”skyller ifrån sig” på andra saker. Lotta menar på att när ”de diffusa” talar om att de skall få ett arbete, så är det i deras föreställningsvärld sant, men som hon vidare säger är det alltid något som kommer mellan

”Det är alltid något som händer som man inte kan förstå, hur kan det bli så här eller också bara blir det borta och ibland kan de inte tala om varför. Tiden bara rinner iväg och sedan blir det inte det här erbjudandet. De har något på gång som inte blir något. Dagen innan kanske de skall ha bussbiljetter, eller kanske ett par dagar innan och sedan så händer något annat och det blir inget.”

Detta fenomen går att reflektera kring genom begreppet coping. Coping innebär bemästrande och beskriver de strategier som människor använder sig av för att kunna hantera olika typer av påfrestningar. Det handlar även om var en individ anser att ansvaret ligger någonstans, samt vem som besitter makten till förändring. Det finns flera olika delar av coping och två av dem är aktiv och passiv coping och det är just den passiva copingen som går att se hos ”de diffusa”. I och med passiv coping så uppfattar individen att dennes eget ansvar och makt finns utom dennes räckhåll (Larsson & Joelsson, 2005). Detta tankesätt kan, som sagt, urskiljas hos ”de diffusa” då de ibland skyller på andra, blundar för problemen eller förväntar sig att någon annan skall lösa situationen.

5.4. Finns det någon utmärkande problematik i gruppen?

Många av de socialsekreterare som vi har pratat med uttrycker oro inför den psykiska ohälsan hos ”de diffusa”. Socialsekreteraren Johan säger att

”Problemet är väl att ingen riktigt förstår sig på de diagnoserna för de är så multikomplexa, eller vad man skall säga.”

Johan fortsätter med att han tror att ”de diffusa” inte gärna pratar om deras psykiska hälsa, men att man som socialsekreterare ganska snabbt förstår att det är något som är fel i och med att det inte fungerar månad efter månad. Här pratar även Johan om att det krävs fler resurser till sjukvården och psykiatri.

Ser man till den psykiska ohälsan kopplat till arbetslösheten så tror inte Johan att det har med arbetslösheten i sig att göra, utan snarare om utanförskapet som följer med arbetslösheten. Tidigare forskning har dock påvisat att konsekvenserna av arbetslöshet kan leda till både psykiska och medicinska besvär, för de drabbade (Hansen, 1997). En av de viktigaste orsakerna till att psykisk ohälsa uppstår är att de arbetslösa känner maktlöshet och att de saknar kontroll över sin tillvaro. Den ekonomiska situationen hos en arbetslös bestämmer om det går att upprätthålla den levnadsstandard som man själv eftersträvar. Med detta menas då att en persons ekonomiska situation har stort inflytande på dennes kontroll över livssituationen samt dess känsla av välmående (Strandh, 1999).

Johan menar på att tiden som uppstår i och med arbetslösheten borde fyllas med saker som är meningsfulla och att man inte bara skall bli påtvingad olika arbetsmarknadsåtgärder. Han pratar vidare om vad som händer när man byter arbetslösheten och utanförskapet mot att bli en del av samhället

”Å andra sidan, blir man en del av samhället så byter man det här utanförskapet mot innanförskapet, så kanske det växer bort många demoner eftersom man känner sig mer behövd och att man faktiskt har kapacitet och kan saker, men så länge man är på fel sida så tror jag att det bara trycker på, man blir mer och mer fången. Och det är kanske inte alltid man klarar sig ur den onda cirkeln”

Karin talar om de unga vuxna som hon är handläggare för och ser att det är väldigt många av ”de diffusa” som har någon form av psykisk problematik bakåt. Detta är något som även blir bekräftat av många av de andra socialsekreterarna.

”Om man skall titta på min tjänst så ja, jag vet inte vad man skall sätta det i relation till men om jag har 60 ärenden så kanske 10 utav dom har utmärkande stora problem /../ har man 10 med utmärkande så kanske det finns 20 där man misstänker att det förekommer, psykisk ohälsa är ju ett ganska vitt begrepp.”

När man pratar om psykisk ohälsa så är just det här sista viktigt att ha i åtanke, att psykisk ohälsa faktiskt är ett ganska vitt begrepp och inget som man kan generalisera kring. Karin talar vidare och menar på att det finns ”diffusa” som fortare faller in i ett mönster, där de blir apatiska och inte längre tar tag i saker och ting. Karin menar att vara arbetslös en längre period, gör att man blir tröttare och mindre benägen till att ta tag i saker. Vetskapen om att man själv kan välja vilket liv, yrke och så vidare som man vill ha är stark men Giddens talar här om att det skapas många klyftor mellan de förväntningar som en individ har gentemot de möjligheter som faktiskt blir presenterade för individerna (Frisén & Hwang, 2006). Det man kan se med ”de diffusa” är att de snubblar och faller när möjligheterna inte blir presenterade för dem.

Anna talar om att det i vissa fall finns en misstanke om annan problematik hos ”de diffusa”. De bär på en frustration över sin situation och de måste finna något sätt att få utlopp för denna. Ser man till de tre strategier som finns att tillgå för att kunna ta sig ur det anomiska tillståndet så är den utmärkande strategin för ”de diffusa” tillbakadragande. Anna menar vidare att

”Sedan kan man ju alltid diskutera deras alkoholvanor och så och om de skulle tillhöra en annan sektion, men det är ju en annan fråga. De är ju här nu i alla fall och då ser man inte att de har ett jättestort missbruksproblem.”

5.5. Hur försöker samhället hantera gruppen?

En konsekvens av arbetslöshet är att man står utan inkomst. Det i sin tur leder till att man i vissa fall måste använda sig av samhällets yttersta skyddsnätet, försörjningsstöd. Detta uppbär

alla "de diffusa" som vår studie baseras på. När vi talar om försörjning och det ekonomiska biståndets roll i "de diffusa" liv beskriver Karin följande

"Grundkraven för en arbetslös person är ju att du skall vara inskriven på arbetsförmedlingen, vara aktivt arbetssökande och söka ett visst antal jobb i månaden, cirka 20 stycken, men givetvis gör man upp en arbetsplan utifrån var personen befinner sig, kraven varierar."

När vi talar med Josefin om försörjningsstödet, menar hon att det lätt kan bli långvarigt. Detta är något som flertalet av de andra respondenterna håller med om och Maria belyser frågan vidare

"En del av de här är ju bara 19-20 år, så där har ju arbetslösheten inte hunnit bli så långvarig. Men sen så har man ju andra som är uppåt 26 år och varit i svängen länge här, de har fått kortare anställningar men behåller dem inte och så kommer de tillbaka hit."

Med detta menar Maria att "de diffusa" är aktuella för försörjningsstöd i kanske kortare etapper, men under en långt pågående period, de kommer alltid tillbaka. Dahrendorf (1985) talar om ett två-tredjedelssamhälle och menar att en underklass har skapats, en grupp som är avskärmad från resten av samhället och att konsekvensen av detta blir att allt fler individer i samhället blir "obehövliga" (Lindgren, 1998). I den här gruppen av obehövliga individer är det mycket sannolikt att "de diffusa" hamnar då de redan ligger mycket nära att bli avskärmade från samhället, om de faktiskt inte redan är det.

Vidare talar Maria om hur "de diffusa" upplever sin situation som socialbidragstagare och påvisar att de ofta är mycket missnöjda över att behöva uppbära försörjningsstöd samt känner en uppgivenhet gentemot sin situation. Detta är mycket omtalat i den tidigare forskningen, där bland andra Swärd (2000) tar upp att unga vuxna är negativt inställda till att vända sig till försörjningsstödsenheter och att de känner ett obehag gentemot att söka bistånd. Det går här även att se att "de diffusa" kopplar samman sina upplevelser kring försörjningsstöd med de upplevelser som de känner att arbetslösheten. Detta anser Swärd leda till att de känner att de står utanför samhället och att de inte kan etablera sig i vuxenlivet på samma sätt som de hade kunnat göra om de hade haft ett arbete. Han menar vidare att försörjningsstöd ofta är nära förknippat med arbetslöshet och beroende, vilket leder till att det är svårt att isolera inställningen till socialbidrag från helhetsupplevelsen (Swärd, 2000).

Detta kan även förklaras genom Mertons strainteorin. När klyftan mellan mål och medel uppstår, uppstår även ett anomiskt tillstånd. I detta anomiska tillstånd finns det tre olika strategier som en individ kan använda sig av för att kunna ta sig ur det anomiska tillståndet (Lindgren, 1998). En av dessa, tillbakadragenhet, är det som "de diffusa" utmärker sig genom. De känner ofta en hopplöshet och uppgivenhet gentemot sin situation. I den tidigare forskningen fann vi att begreppet arbetsskygg ofta används felaktigt och att man istället bör tala om bristande arbetsmotivation (Hammarström, 1996). Detta fenomen belyses genom

olika faktorer så som passivitet och kompetensförlust, se figur 2, vilka bildas av arbetslösheten och som i sin tur gör att man får en bristande arbetsmotivation.

Johan uttrycker det som att

”Jag tror inte att det har med arbetslösheten i sig att göra, utan snarare med utanförskapet. Det är väldigt gnagande och tärande. Ju längre det går, desto längre bort man kommer från arbetsmarknaden och rutiner, desto svårare är det att komma in i det igen.”

Johan fortsätter med att belysa maktpositionen man har som socialsekreterare och menar på att det kan spela in på vad klienten säger. Klienten vet vad socialsekreterarna vill höra och de tänker inte riskera att förlora sin försörjning, då kanske de upplever att det är bättre att anpassa sig och säga det som de tror att socialsekreterarna vill höra. Johan beskriver detta som att

”Det är nog lätt som klient att säga vad de tror att vi vill höra ../ jag tror att de väldigt lätt anpassar sig. Man spelar ett högt spel och man spelar sina sista kort om pengar som man har chans att få. Socialbidrag är ju sista utvägen och då är det väldigt lätt att man lägger orden i mun ../ Så lite teater är det väl.”

Det går att se en slags uppgivenhet hos ”de diffusa”. Det är genom känslfokuserad coping som en individ försöker att reglera sina känslor inför det som de känner är svårt och stressfyllt istället för att försöka påverka sin situation. Detta för att individen känner att det inte går att påverka (Starke, 2003). Det här är tydligt hos ”de diffusa” då de lutar sig mot andra, så som socialsekreterarna och väntar på att de ska hjälpa dem att påverka sin situation istället för att göra något åt det själva.

Anna tar upp det faktum att komma till försörjningsstödsenheten både kan vara positivt och negativt. Hon ser det som att man bidrar till psykisk ohälsa hos personer genom att individen är i behov av att vända sig till socialförvaltningen, men att det hos vissa kan vara ett lyft, då de kan få annan hjälp som de inte har kunnat få tidigare.

Det är svårt att få ”de diffusa” att ta emot hjälp från utomstående kontakter så som läkare, kuratorer, psykologer och så vidare. Mycket därför att de kanske inte inser omfattningen av sin problematik själva och för att många har svårt att inse att de behöver ytterligare hjälp. Anna tar upp detta fenomen och beskriver det som att

”Om man inte själv ser att man har ett behov av att få en viss typ av hjälp eller insats, så är det ganska meningslöst att erbjuda den. ”

Maria talar om att detta är en grupp som inte vill ha någon kontakt med hälso- och sjukvården. Det går att se att dessa ”diffusa” har svårt att se sina problem som så stora att de behöver en vidare kontakt. Att detta är ett problem är socialsekreterarna överens om och något som de arbetar aktivt med att försöka förändra. Maria säger vidare att de flesta ”diffusa” som väl har fått en vidare kontakt med hälso- och sjukvården, är nöjda med denna. Vidare finns

det i kommunerna team, dit ”de diffusa” som står långt ifrån arbetsmarknaden kan få komma. Där görs kartläggningar kring varför de inte kommer vidare. Karin berättar om ett av teamen och nämner vidare att de där arbetar på följande sätt

”Vi tar kontakterna med psykiatrin och ser till att de får en kontakt med andra myndigheter utifrån vad deras behov är.”

Det är inte många kontakter som ”de diffusa” själva tar. Vilket är synd, då de därmed inte alltid får den hjälp som de behöver och har rätt till. Här kan man ännu en gång se till Annas utlåtande om hur hon det senaste har remitterat ett antal unga vuxna för att få en neuropsykiatrisk undersökning.

”Då är väl frågan om vad är det man har tittat på, har deras problematik funnits hela tiden och har man i så fall titta på rätt saker när man har gått in och gjort undersökningar?”

Den frågan ställer sig en av socialsekreterarna, Anna, och säger samtidigt att det finns en anledning till att många av de här ”diffusa” har varit föremål för utredningar hos socialtjänsten på andra områden tidigare.

”Har man haft sandlådeterapi på BUP när de var små och ordinerat en sådan här familjekartläggning? Eller man har gjort ”hemma-hos-besök” eller sådana utredningar inom familjegruppen eller har man faktiskt vänt sig och sagt att här behöver vi nog ha en medicinsk – eller en psykologutredning och titta på om det finns sådana svårigheter här? Alltså, det är väl kanske framförallt någonting som, det är något som är väldigt framträdande, som saknas.”

Socialsekreterarna beskriver att det går att se att ”de diffusa” inte har mycket kontakt med försäkringskassan. Detta då det inte är många av dem som är sjukskrivna och inte heller många som är aktuella för att få aktivitetsersättning, en ersättning som man får genom försäkringskassan. Anna talar kring detta och beskriver det som att

”Försäkringskassan har inte någon jättestor roll i det här, utan det är ju kanske bara ett fåtal som är sjukskrivna ././ och det blir ännu svårare att få aktivitetsersättning... man har stramat upp det här jättemycket. Man skall ha utrett på längden och tvären och ha provat allt möjligt innan de går in och beviljar. Så det är tufft”

Om man ser närmare på vilka olika kontakter som finns, så finns det i de båda kommunerna olika team som man kan remittera ”de diffusa” till. Dessa team inriktar sig på olika grupper av unga vuxna, beroende på vad de har för problematik. Många av de här teamen är organiserade så att de kan komma till dem på förmiddagen eller eftermiddagen, allt för att det inte skall bli för långa dagar. Dessutom anpassas även antalet dagar och aktiviteter efter individen. Lotta talar om dessa team och säger följande

”Man formar det efter individen, så det börjar ju inte med att en person skall börja hundra procent, då är det ju raka vägen till misslyckande. Det börjar ju kanske lite lugnare på femtio procent, välja förmiddag eller eftermiddag... det är ju väldigt mjukt.”

Karin pratar om att det i de här teamen tillsammans med socialsekreterarna handlar mycket om att man skall arbeta med motivationsarbete och att man skall pusha och peppa ”de diffusa” så mycket som möjligt. Karin säger att det kan handla om så lite som en dag i veckan till en början bara för att man skall kunna komma in i det. Så småningom kan man då komma att utveckla en struktur med rutiner, så som att komma upp på morgonen, äta frukost, komma iväg, vara trött på kvällen och sedan sova på natten. Genom att få en struktur i sitt dagliga liv, blir det lättare att klara vardagen och de aktiviteter som den fylls med.

5.6. Förslag på vad som kan göras annorlunda?

Dahrendorf (1985) påvisar att flertalet västerländska samhällen är på väg mot något som han kallar Anomia, vilket är ett samhällstillstånd som karakteriseras av tvivel och förvirring. Detta i sin tur resulterar i en problematisk spänning mellan individuell frihet och social ordning (Lindgren, 1998). Denna utveckling anser vi vara skrämmande och när vi talade med socialsekreterarna om vad som kan göras annorlunda i arbetet med gruppen, tog flera av respondenterna upp tidsbristen som ett dilemma. Johan beskriver det som att

”Jag tror nog att man måste ha en tätare klientkontakt, för att på något sätt bygga upp en relation ../ Ju mer man träffar en person, oavsett samhällsposition, så tror jag att man som klient vågar öppna sig mer. Det är ju trots allt bara två människor som möts.”

Även Karin talar om den knappa tidens konsekvenser och säger att

”Ambitionen är att i alla ärenden skall vi göra en arbetsplan för våra klienter och med den ärendemängden som vi har, så blir det ju naturligtvis inte alltid gjort. Men i de ärenden som man prioriterar och gör detta i, så är det ett väldigt bra verktyg att jobba med när man träffar dem ../ Man kan inte göra det på 70 stycken, men kanske på 10.”

I likhet med Karin instämmer Johan och berättar om sina tankar kring framarbetade arbetsplaner mellan ”de diffusa” och deras socialsekreterare. Han lyfter fram det positiva och menar att

”Man har ett konkret mål, men utmaningen här är väl att få med klienten på det tåget och få den att föra sin talan själv ../ Själva grejen är att få dem att känna att de kan se över sina egna liv och då kan en arbetsplan vara bra, där det finns mål och delmål.”

Enligt Giddens är det varje individs uppgift att utarbeta sin berättelse och detta benämns som ett reflexivt identitetsprojekt. Vidare menar han att vetskapen om att man själv kan välja sitt

liv samt att förhålla sig till denna sociala realitet är stark, men att det samtidigt skapas många klyftor mellan förväntningar och de faktiska möjligheterna. Det går i dagens samhälle att se att individer hela tiden måste ta ställning till och använda sig av den nya kunskapen, de nya perspektiven och förhållningssätten som hela tiden påverkar individens dagliga liv (Frisén & Hwang, 2006). ”De diffusa” är, som tidigare nämnt, ofta tillbakadragna och känner en stor uppgivenhet. Märkbart är att det inte är lika lätt för dem som för andra att ta ställning till dessa livsavgörande frågor då de kanske inte har samma typ av förutsättningar som övriga unga vuxna och kanske saknar det stöd de kan behöva.

Flera socialsekreterare menar även att samverkan är en viktig faktor i arbetet med ”de diffusa”. Detta på grund av att det finns så mycket frågetecken kring dem och att problematiken ofta är mycket komplex. Genom samverkan kan man få ökad kunskap och vidare perspektiv. Anna talar om vikten av att fånga upp ”de diffusa” i rätt tid och menar att

”Man kan se nästan när det spårade ur. Jo, det gjorde det i femte klass när man skulle göra det nationella provet. Innan dess så kan den här ungdomen ha harvat runt i systemet och klarat sig i klassen, tack vare eller på grund av, det beror på hur man ser på det, tillåtande lärare eller fritidspersonal som tänker att ja, men bara de får växa till sig lite, eller ja, de har det ju lite stökigt hemma, eller ja, det är en ensamstående mamma och vi måste väl ha lite överseende här, vi väntar, det kommer säkert att rätta till sig.”

Vidare konstaterar Anna att det är vid detta tillfälle ”de diffusa” kan urskiljas från de övriga unga vuxna, då de vanligtvis inte klarar det nationella provet i femte klass. Hon menar att lärare och andra inte har den fokuseringen i skolan, utan att det endast handlar om undervisningen i sig. Anna påvisar att om man redan i detta stadium uppmärksammar denna grupps problematik, skulle det underlätta för individernas framtida skol- och arbetsliv och säger att

”Alltså, vad är det man tittar på? Det är ju inte så att det kommer som en överraskning hur det går för den här gruppen /../ Om man istället sätter insatserna på låg- och mellanstadiet, där man ser att det faktiskt finns en möjlighet att fånga upp de här och börjar jobba med dem på plats. Om man använder pedagogiska modeller som är anpassade efter deras behov så vinner man ju jättemycket.”

Det går att se i den tidigare forskningen att en av de grupper som får svårast att få tillträde till arbetsmarknaden, är de som endast har en grundskoleutbildning i botten. Forskning påvisar att ett av de mest bekymmersamma problemen i samhället är att de unga vuxna inte kommer in på arbetsmarknaden och därmed utsätts för risken att hamna och bli kvar i ett långvarigt bidragsberoende (Hansen, 1997). Detta är något som alla socialsekreterare är överens om och anser att man måste arbeta aktivt mot, kanske främst med ”de diffusa”.

6. Slutdiskussion

Vi bedömer att vi har fått svar på våra frågeställningar som studien har baserats på och hoppas att vi kan förmedla de resultat som vi har kommit fram till på bästa sätt samt bidra med den kunskap vi fått under resans väg. Vi anser att det är centralt att man i arbetet med människor hela tiden strävar efter en god, värdegrundad praxis. De resultat som vi fick fram i studien visar på att ”de diffusa” har stora svårigheter att komma in i samhället och fungera i det. Det vi har kunnat se är även att trots att det inte finns någon uttalad problematik av något slag, så påvisade ändå våra respondenter misstankar om detta. Det går att se att ”de diffusa” hanterar sin situation genom tillbakadragenhet och att de sluter sig i sig själva. Det som skulle kunna bidra till en förändrad situation för ”de diffusa” är mer tid och insatser som sätts in tidigare i skedet, allt för att samla upp och kunna ge dem hjälp på en tidigare nivå.

Under studien upplevde vi det ibland problematiskt att skilja gruppen ”diffusa” från ”de andra unga vuxna”. Vid intervjuerna hamnade vi lätt i den ”generella gruppen” och fick då styra in diskussionerna på ”de diffusa” igen. Vi anser att denna problematik i sig speglar den verklighet vi lever i, då gruppen är mycket svår att placera. Något vi även har funderat över under studien gång är om dessa individer skulle ha kunnat fångas upp tidigare? Kanske skulle deras livssituation och vardag ha sett annorlunda ut om man hade börjat arbeta med dem i ett tidigare skede, under låg- och mellanstadiet eller kanske redan tidigare än så? Vi tror att det är oerhört viktigt att när det finns en misstanke om den här typen av problematik som vi finner hos ”de diffusa”, måste detta uppmärksammas.

Vi valde att lägga mest tyngd vid den psykiska hälsan, när vi tittade på problematiken hos ”de diffusa”. Den psykiska ohälsan nämndes som framträdande av alla våra respondenter, vilket gjorde att vi ville uppmärksamma detta fenomen. Som tidigare nämnt är ”de diffusa” utmärkande just för att det inte finns något uttalat missbruk, ingen kriminell historia och ingen fastställd diagnos. Dock påvisar socialsekreterarna att det kan finnas misstankar om eventuellt missbruk eller kanske en diagnos, men att det finns alldeles för många frågetecken kring dem, vilket resulterar i att det är problematiskt att peka på vad det är som gör att de hamnar utanför normen.

Vi ställde oss frågan om man skall ha en definition för ”de diffusa” eller om detta bara kommer att göra att de känner sig mer stigmatiserade och utanför samhället. Är detta något som är bra för individen eller ligger det enbart i samhällets intresse att definiera och placera människor i ett fack? Å ena sidan skulle kanske en diagnos kunna underlätta för dem, då de kanske skulle kunna erbjudas hjälp av olika slag. Kanske skulle även en del frågetecken på så vis suddas ut? Å andra sidan skulle det, som tidigare nämnt, kanske leda till en ännu mer påtaglig marginalisering? Kanske skulle det påverka självsynen och synen på sin identitet? Ja, frågorna är många och diagnostikfrågan skulle kunna diskuteras i all oändlighet, men vi hoppas att denna uppsats eventuellt kan ge nya tankar och inspiration till vidare forskning.

Några av de förklaringar till ökningen av socialbidragstagare som vi fick genom våra praktikplatser var att den stora ökningen kan bero på att det bland annat i början av år 2009 var många unga vuxna som inväntade beslut från Alfa-kassan samt försäkringskassan om

diverse ersättningar. Dessutom minskade arbetsmarknadens utbud och många unga lämnade A-kassan när avgiften höjdes. Ännu en förklaring kan vara att föräldrar som tidigare kunnat försörja sina arbetslösa barn, ej längre klarar detta, då de själva har blivit av med jobbet till följd av hur arbetsmarknaden ser ut. Det går att se att det på grund av ökningen av framför allt unga vuxna till försörjningsstödenheterna, så ökar även arbetsbelastningen på handläggarna. Detta gör att det finns allt mindre tid att avsätta för individen, vilket speciellt gör att ”de diffusa” som inte kommer ut i arbete och inte heller klarar av att behålla en praktikplats inte får det stöd och den motivation som de behöver. De fastnar i försörjningsstödet utan verktyg att kunna ta sig ur på egen hand. Vi märkte att flera av våra respondenter upplevde en frustration över den knappa tiden och konsekvenserna av detta. Då vi själva har tillbringat vår praktikperiod som socialsekreterare, upplevde vi samma känslor. Det är stor tids- och resursbrist, vilket gör att de som behöver hjälp mest, inte alla gånger kan få detta. ”De diffusa” är kanske den grupp som behöver prioriteras samt arbetas mest med?

7. Referenser

Böcker

Dalen, Monica (2008): *Intervju som metod*. Malmö: Gleerups utbildning AB

Frisén, Ann/Hwang, Philip (red)(2006): *Ungdomar och identitet*. Stockholm: Natur och kultur

Engdahl, Oskar (2001): *Modern sociologisk teori*. Lund: Författarna och studentlitteratur

Furåker, Bengt, Soidre, Tiiu (1999): *Marginaliseringsmönster på arbetsmarknaden*. Ånder Gullberg & Martin Börjesson (Red.), I vuxenlivets väntrum (s. 59-84). Umeå, Boréa Bokförlag.

Hammarström, Anne (1996): *Arbetslöshet och ohälsa – om ungdomars livsvillkor*. Lund, Studentlitteratur

Hansen, Lars. *Jobbcentrum – ett projekt för arbetslösa ungdomar med socialbidrag.*, Sociologiska institutionen, Göteborg: Göteborgs universitet Forskningsrapport, Forskningsrapport nr. 121, 1997.

Johansson, Thomas. (1995): *Rutinisering och reflexivitet*. Lund: Studentlitteratur

Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2009): *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur

Lalander, Philip/Johansson, Thomas (2002): *Ungdomsgrupper i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur.

Larsson, Sam/Lilja, John/Mannheimer, Katarina (red)(2005): *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur

Larsson, Gun Britt/Joelsson, Åsa (2005): *Tillfälliga avbrott – om att hitta ny energi när stressen sätter stopp*. Stockholm: Informationsförlaget

Lindgren, Sven-Åke (1998): *Om brott och straff: från sociologins klassiker till modern kriminologi*. Lund: Studentlitteratur

Patel, Runa/Tebelius, Ulla (1987): *Grundbok i forskningsmetodik – kvalitativt och kvantitativt*. Lund: Studentlitteratur

Payne, Malcolm (2002): *Modern teoribildning i socialt arbete*. Stockholm: Natur och Kultur

Svenning, Conny (2003): *Metodboken*. Eslöv: Lorentz förlag

Sernhede, Ove (2002): *AlieNation is my nation: hiphop och unga mäns utanförskap i Det nya Sverige*. Stockholm: Ordfront

Starke, Mikaela (2003): *Att bli tonåring: ett föräldraperspektiv*. Göteborg: Institutionen för socialt arbete. Universitetet.

Strandh, Mattias (1999): *Ungdomsarbetslöshet och ekonomisk marginalisering*. Ander Gullberg & Martin Börjesson (Red.), I vuxenlivets väntrum (s. 135-154). Umeå, Boréa Bokförlag.

Swärd, Hans (2000): *Ungdomar med socialbidrag* (s. 277-298). Annika Puide (Red.), Socialbidrag i forskning och praktik. Stockholm, Förlagshuset Gothia.

Thomassen, Magdalene (2007): *Vetenskap, kunskap och praxis: introduktion till vetenskapsfilosofi*. Malmö: Gleerups Utbildning.

Publikationer

Sjö, F (Projektledare): *Ung idag 2008 – en beskrivning av ungdomars villkor*. Ungdomsstyrelsens skrifter 2008:5

Grannas, D (2009): *Arbetslösheten bland ungdomar – vad säger egentligen statistiken*. SCB: välfärd nummer 3, 2009.

Internetsidor

<http://regeringen.se/sb/d/5627/a/55078> (hämtad 2009-10-07).

<http://arbetsformedlingen.se/go.aspx?a=84270> (hämtad 2009-10-07)

<http://www.dn.se/ekonomi/socialbidragen-okade-med-16-procent-1.946917> (hämtad 2009-10-13)

Bilaga

Intervjuguide

Inledning (socialsekreterarna)

Utbildning?

Hur är arbetet organiserat - ungdomshandläggare?

Tid arbetat med ungdomar?

Existerar gruppen?

Existerar denna grupp hos er?

Samlingsbegrepp/Benämning hos er?

Vilka ingår i gruppen?

Hur utmärker de sig?

Gemensamma kännetecken?

Varför just dessa?

Uppväxt

Familj?

Boende?

Samband i familjesituationer?

Arbetsförmåga?

Arbetslöshet

Kapabla till att stå till arbetsmarknadens förfogande?

Hur hanteras detta?

Långvarig arbetslöshet?

Varför kommer de inte ut i arbete?

Utbildning

Högsta nivå på utbildning?

Generellt sätt länge sen?

Försörjning?

Socialbidrag

Långvarigt?

Sköter de den upplagda handlingsplanen?

Hur stora krav ställs?

Vad får de för stöd?

Arbete/Praktik

Vad erbjuds?

Hur mycket erbjuds?

Daglig sysselsättning

Vilka kontakter finns?**Kontakter**

Läkarkontakt, kurator osv.?

Försäkringskassan?

Om ej finns – behövligt?

Ohälsa

Kan man se någon ohälsa?

Grader av ohälsa?